

Jordi Clopés Garrell

RECURSOS
EDUCATIUS

Paraula de Brossa

Poesia i pensament
crític a l'aula

Pròleg de **Glòria Bordons**

Epíleg d'**Alexandre Bataller**

Octaedro
Editorial

Jordi Clopés Garrell (Arenys de Munt, 1978) és doctor en Didàctica de les Ciències, les Llengües, les Arts i les Humanitats i llicenciat en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona. Ha estat professor associat a la Universitat de Barcelona i professor visitant laboral a la Universidad de Granada. Actualment, imparteix docència a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de València.

És coautor de llibres de text i materials didàctics per a l'ensenyament del català, forma part dels grups de recerca Poció i Geografies Literàries, on investiga sobre aspectes de l'educació literària, de la poesia i del pensament crític. Ha dut a terme estades de recerca a la Universitat de València, la Universidade do Algarve, la Universidad de Málaga i la Università di Torino.

Paraula de Brossa

Poesia i pensament crític a l'aula

Jordi Clopés Garrell

Paraula de Brossa

Poesia i pensament crític a l'aula

Pròleg de Glòria Bordons

Epíleg d'Alexandre Bataller

Col·lecció Recursos Educatius

Títol: *Paraula de Brossa. Poesia i pensament crític a l'aula*

Aquesta publicació ha estat possible gràcies a una subvenció de la Càtedra UB Joan Brossa.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Càtedra Joan Brossa

Primera edició: juliol del 2026

© Jordi Clopés Garrell

© D'aquesta edició:

Ediciones OCTAEDRO, S.L.

Bailèn, 5, pral. – 08010 Barcelona

Tel.: 93 246 40 02

www.octaedro.com

octaedro@octaedro.com

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos al CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

ISBN: 978-84-1079-365-1

Dipòsit legal: B 15655-2026

Disseny de la coberta: Tomàs Capdevila

Il·lustració de la coberta: @123RF

Procedència de les imatges de les pàgs. 45, 52, 61 i 93: Banc d'Imatges VEGAP

Disseny i producció: Octaedro Editorial

Impressió: Ulzama

Imprès en paper procedent d'explotacions
forestals sostenibles, certificat pel Forest
Stewardship Council - FSC

Imprès a la UE / Printed in EU

A la meva família.

De tots els camins en podem treure allissonament.

JOAN BROSSA

Sumari

Pròleg: Jordi Clopés i paraula de Brossa	11
GLÒRIA BORDONS	
1. Justificació.	13
2. Joan Brossa, el poeta total.	15
3. L'educació segons Joan Brossa.	23
4. Antecedents didàctics sobre l'obra de Brossa a secundària i batxillerat	27
5. El pensament crític: del vers al raonament.	31
6. Metodologia per al desenvolupament dels itineraris didàctics . .	35
7. Criteris per a l'elaboració dels itineraris didàctics	37
8. Pauta d'avaluació de l'exposició oral	43
9. Els itineraris didàctics.	45
Referències bibliogràfiques.	113
Epíleg: Quan el poema ens ensenya a mirar	117
ALEXANDRE BATALLER CATALÀ	
Agraïments	121
Índex	123

Pròleg: Jordi Clopés i paraula de Brossa

GLÒRIA BORDONS

Directora de la Càtedra UB Joan Brossa

Jordi Clopés comença el seu llibre sobre Brossa dient que la literatura ajuda a pensar i, entre altres coses, que desenvolupa el sentit crític. I, un cop llegim aquest llibre i resseguim les seves propostes didàctiques, entenem per què s'ha centrat en Joan Brossa i, dins de la quantitat ingent de poemes que escriví, ha construït un corpus centrat en el pensament crític i la capacitat d'interpretar la realitat.

Brossa s'ha mogut en diferents temes i formes i, des dels primers poemes, més lligats a l'absurd i l'inconscient, anà introduint-se a poc a poc en la realitat. A *Em va fer Joan Brossa*, escrit el 1950 i publicat l'any següent gràcies al poeta João Cabral de Melo, retratà la realitat del carrer, com al poema «Unes espartenyas», en què fa una enumeració dels preus de coses ben diferents, com unes espartenyas (que usaven les classes populars) i unes sabates (que només podien portar els rics), de manera que veiem ben clares les diferències socials. Aquests poemes són sobretot els que Clopés proposa als alumnes perquè «pensin».

Les propostes que ens planteja procedeixen de la seva tesi doctoral. De la lectura del treball fins ara han passat quatre anys, en què políticament han passat moltes coses al món, i crec que ara resulten més contundents i agosarades que aleshores. Em fa la sensació que una part de l'alumnat avui dia no acceptaria tranquil·lament de respondre o discutir les propostes que es plantegen en aquest llibre. Això no vol dir que no s'hagin de treballar, sinó tot el contrari: les preguntes de Clopés són més necessàries que mai.

D'altra banda, abans d'arribar a la part pràctica, on el professorat podrà trobar moltes maneres de fer pensar l'alumnat, tenim uns capítols introductoris que ens fan conèixer el poeta (que Clopés anomena *poeta total*, per la varietat de formes i temes que usà), què pensava sobre l'educació, i els antecedents «didàctics» que mestres i professors han desenvolupat al llarg dels anys (cal

tenir en compte que, ja en vida de Brossa, el poeta es passejà per diverses escoles i instituts que, havent treballat poemes a l'aula, li demanaven de venir al centre).

A partir d'aquí, Clopés parla directament als docents per reflexionar sobre la necessitat de desenvolupar el pensament crític als centres i de pensar quina és la metodologia més adient, quins són els criteris més adequats a l'hora d'elaborar itineraris didàctics i quines pautes cal proposar per a avaluar.

I, un cop tenim les bases per fer-ho, ens endinsem en les propostes. I cal dir que aquestes parteixen de textos concrets que adopten la diversitat poètica pròpia de Brossa. El primer que tenim és una sèrie de preguntes, no gens banals. I es demana als estudiants que les contestin a partir del diàleg en petits grups. Per tant, l'alumnat ha de parlar, pensar i arribar a conclusions que s'han d'escriure. I no s'acaba aquí la feina, sinó que proposa fragments de poemes sobre els quals s'ha de pensar i cal respondre preguntes relacionant-ho tot amb el dia a dia.

Podríem pensar que tota aquesta darrera part per desenvolupar a l'aula és una simple proposta didàctica, però estaríem errats. La intenció és continuar treballant en grup, pensar individualment a fons sobre el tema, reflexionar, contrastar amb els companys i arribar a conclusions.

El que li interessa a Clopés és que els alumnes pensin i parlin entre ells, de manera que el diàleg els permeti anar més enllà. Per a això, ofereix diferents classes de poemes o seleccions de fragments sobre cada tema, i proposa la discussió en grup. En definitiva: som davant propostes per pensar i per parlar amb els companys. I els temes no són banals, perquè fan pensar i qüestionar-se sobre què passa al món i com podem ser actius en una societat que sembla que hagi perdut el rumb. Es tracta de ser «guerrillers», és a dir, no acceptar alegrement el que ens diuen a les xarxes, sinó buscar la veritat i tenir un criteri propi. I Brossa i els seus poemes són una bona companyia per descobrir com fer-ho.

1.

Justificació

Les propostes didàctiques que presentem sorgeixen de la necessitat que tenim com a docents de plantejar-nos un ensenyament de la poesia basat en un enfocament metodològic diferent del que hem observat fins ara. D'una banda, al llarg de la nostra escolarització vam rebre un ensenyament en què es prioritzaven èpoques i autors. I recordem, també, que les classes de poesia es basaven en la tasca de separar síl·labes, comptar versos i buscar figures retòriques. Podem afirmar que aleshores no ens agradava gens la poesia. No va ser fins que vam iniciar els estudis universitaris que aquest gènere va començar a interessar-nos, sobretot pel contingut. I va ser arran d'aquest aspecte que després vam arribar a les qüestions formals i a l'interès de situar allò que llegíem en una època concreta i en un context determinat. Després, ja com a docents de secundària, vam comprovar que la literatura se seguia ensenyant de la mateixa manera que quan érem nosaltres els alumnes. A partir d'aquí, fixant-nos en el currículum vigent, observem que, entre altres qüestions, si bé s'hi indica que cal llegir obres i conèixer els autors i els períodes més significatius, també s'hi menciona que la literatura pot ajudar a comprendre el món que ens envolta i que l'aproximació a les obres literàries contribueix al desenvolupament del sentit crític. Per consegüent, permet que ens plantejem apropar la poesia als alumnes de secundària i batxillerat a partir d'un enfocament metodològic que fomenti l'esperit crític i la reflexió. Pensem que aquesta manera d'aproximar-nos a la literatura dona més sentit a l'aprenentatge, ja que allò que s'aprèn es pot transferir a la realitat més propera de l'alumnat.

En altres paraules, la idea és ensenyar literatura com un procés d'adquisició de coneixements i competències per a una vida plena, de manera que es desenvolupin processos conscients, planificats i sistemàtics d'ensenyament i aprenentatge que relacionin

tasques amb continguts i competències rellevants. Un mètode de pedagogia activa i reflexiva amb activitats que tinguin un impacte formatiu transformador, amb continguts intel·lectuals, afectius i de comportament. Per això, sobre la base d'aquest enfocament de la literatura, es desenvoluparan competències aplicables a diversos àmbits vitals, atès que transmetran valors i virtuts que estimularan el desenvolupament personal i ciutadà.

Per assolir aquest propòsit, partim de l'obra de Joan Brossa, una figura clau de la literatura catalana contemporània, coneguda per la seva experimentació i la diversitat de formats creatius. Pensem que, malgrat que és un poeta poc treballat a secundària i batxillerat, és l'autor ideal, perquè en la seva obra hi trobem de tot, des de l'exaltació de la creativitat fins a la crítica social més punyent. Brossa és un dels poetes del segle xx més actual, divers, motivador, compromès i reflexiu. S'interroga sobre el món, inquieta i interpel·la el lector, i experimenta constantment, raons per les quals s'aprèn amb Brossa. A més, part d'aquest aprenentatge sorgeix del compromís social del poeta, que s'apropa constantment a la realitat i denuncia qualsevol situació d'injustícia, de repressió o d'hipocresia social. Per aquest motiu, la seva poesia sempre ha estat reivindicativa, en atorgar un paper fonamental al receptor de la seva obra perquè no resti indiferent. En aquest sentit, Coca (2019) indica que la seva obra poètica escrita és poc llegida i que encara incomoda, motiu pel qual cal continuar reivindicant-la.

En resum, els itineraris didàctics que presentem sobre la poesia de Joan Brossa contenen elements de reflexió que cerquen afavorir i promoure el pensament crític, el compromís social, l'expressió autèntica d'idees, l'interès i la participació, i la creativitat dels alumnes de secundària i batxillerat, amb l'objectiu final de contribuir a la formació de ciutadans responsables, reflexius i, per tant, crítics.

2.

Joan Brossa, el poeta total

Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998) fou un dels fundadors del grup artístic Dau al Set. Es mogué sempre en un terreny fronterer. Treballà en registres i gèneres ben diferents: poesia, teatre (altrament dit per l'autor *poesia escènica*), prosa, guions de cinema, poesia visual, objectes i poemes corporis. I, dintre de cadascun, li agradà d'anar fins als límits i traspasar les convencions establertes.

Bordons (1988) constata que tota la ingent producció de Brossa, que s'ha vist desplegada en multiplicitat de formes, al llarg de quaranta anys de producció poètica, respon a diferents camins poètics. Per exemple, el surrealisme, practicat sobretot en l'etapa de Dau al Set, però que després deixarà unes constants com ara la desconexió, el transformisme, el trencament; la quotidianitat, propòsit que inicia l'any 1950 amb el llibre *Em va fer Joan Brossa* i que li anirà fornint material, encara que només sigui per reflexionar sobre altres coses; i l'essencialitat, que abraçarà formes molt diverses (des de petits poemes fins a poemes visuals o objectes) i serà, alhora, el camí que el farà més «actual», «avantguardista» i proper a tots els tipus d'experimentacions que es duen a terme mundialment avui en dia.

La seva obra literària es caracteritza per l'experimentació amb el llenguatge i la utilització de tota mena de tècniques i estils. És autor d'una producció de dimensions excepcionals que va des dels models estròfics clàssics fins a la poesia conceptual, el teatre més aviat dadaïsta i els guions de cinema experimentals. Aquest procés continu d'investigació metalingüística l'encamina cap a la poesia visual, objectual i la *performance*. Bataller (2021, p. 107) afirma que, en el cas de Brossa, queda palesa la seva pròpia consciència a la dedicació a la poesia experimental des del 1954.

Si bé restà en gran manera desconegut fins a la publicació de *Poesia rasa* (1970), només cap al final de la seva carrera rep el ple reconeixement, amb nombroses traduccions i múltiples premis i honors que el converteixen en un referent indiscutible de la literatura catalana del segle xx.

Audí i Bordons (2010) destaquen que Brossa sempre segueix la idea de «servir la comunicació». De fet, és el precepte brossià de partida, una comunicació reflexiva que tant pot passar per la imatge com pel text o per tots els estats intermediaris que Brossa es diverteix a descobrir.

Així, Brossa possibilita un acostament a la literatura des d'un enfocament que fomenti l'esperit crític i reflexiu de l'alumnat, ja que la seva obra, com s'ha dit, és rica en varietat de gèneres i continguts. Bordons (2003, p. 179), a *Aprendre amb Joan Brossa*, apunta que l'obra de Brossa força a la reflexió, perquè posa l'èmfasi en allò que hi ha al darrere del més evident.

Dins d'aquest sentit crític de la poesia brossiana, Audí (2011, p. 6-7) es fa ressò del compromís social que pren l'obra del poeta arran de la seva coneixença amb Cabral de Melo:

La critique signale l'importance dans l'oeuvre poétique de Brossa des préceptes esthétiques et politiques appris auprès de João Cabral de Melo Neto depuis le tout début des années 1950, loin des rêveries introspectives et diaboliques des revues *Algol* et *Dau al Set*. Cabral montre à Brossa, comme à Tàpies, la nécessité de rapprocher la création littéraire et plastique des luttes sociales et politiques contemporaines guidées par le marxisme, sans pour autant laisser de côté l'expérimentation formelle. Comme il l'avait fait en 1941 lors que J.V. Foix lui avait conseillé de pratiquer le sonnet, cette fois encore Brossa écoute son aîné et dès 1950 il applique ses recommandations. Il s'agissait de faire, dans les mots du poète, «una poesia en mànigues de camisa».

El mateix Brossa reconeix en una entrevista que li va fer Coca (1971/1992) que Cabral va ser molt important per a ell, ja que el va ajudar, sobretot, a fixar l'evolució de la seva obra. Li va aconsellar que hi aplicués un compromís social. És a dir, li va fer comprendre la possibilitat que hi havia d'evolució de les formes neosurrealistes aplicades envers un sentit progressista-social. Defensava que Brossa practiqués un art de revolta i no pas de revolució, perquè la dictadura l'hi hauria destruït.

I, de fet, podem afirmar que, en general, Brossa presenta una actitud global de revolta, com ha observat Gimferrer (1970), parlant del seu esperit investigador:

Investigar en la poesia és investigar en la vida i el veritable esperit crític no porta a la inacció, ans a la revolta. Aquesta rebel·lió neix d'una identificació total i absoluta amb la classe menestral a la qual ell diu que pertany.

La seva actitud de revolta fou constant. Ara bé, Bordons (1988) subratlla que en els seus primers anys de producció aquest tema no és el més freqüent. Tanmateix, sí que hi apareix la denúncia d'una situació d'opressió (la provocada pel règim del dictador Franco), contra la qual lluita amb totes les forces, esperant un futur millor. De fet, apunta que la guerra va afectar-lo directament (hi participà i en va resultar ferit), però també va perjudicar el seu entorn: manca de llibertat, prohibició lingüística, repressió encara més ferotge del treballador, importància de la religió catòlica, autoritarisme militar, aniquilació de Catalunya com a nació, etc. Per això, el seu atac contra la guerra és total. Encara que aquesta passi en un altre lloc, sempre denuncia les armes i els diners que la fan necessària. Aprofita totes les notícies d'aquest tipus per denunciar la violència. En aquest sentit, Permanyer (1999) recull, en una llarga entrevista a Brossa, que fou el pare del poeta qui li va fer entendre l'antimilitarisme i el sentit catalanista. Així, la seva lluita no és només una lluita sociopolítica. Té també caràcter nacional i antiimperialista. Per això exalta i defensa el país, la llengua, els costums i tradicions, la terra i la independència. Vegem-ho en aquests versos:

Mentre el meu amor vigila les cantonades,
pinto amb un esprai vermell en una paret:
Visquen els Països Catalans!

Brossa (1974-1975 / 1987, p. 344)

També en la poesia quotidiana, la transcripció de la realitat de manera directa i despullada porta a la denúncia. Però és a les odes, sonets i obres de teatre, sobretot els realitzats en el període que va del 1954 al 1960, on Brossa intensifica aquesta temàtica. Ara ja no

només denuncia una situació general d'injustícia, sinó que incita els seus possibles lectors a la lluita social i a la revolta. Ho veiem, per exemple, en aquests versos:

Poble, treu-te aquest gep. Alça't i salva't
de la saliva d'una llengua estranya.

Brossa (1956 / 1991, p. 149)

De fet, els primers poemes d'*Em va fer Joan Brossa* ja els podríem considerar de denúncia. Són frases que deixen constància d'una realitat, de situacions que passen al carrer, de moments personals de la vida quotidiana, que a vegades pot ser rutinària i monòtona, o fins i tot opressiva. Així, la seva pura transcripció mostra de manera directa i inhabitual els contrastos de la societat en què vivia perquè el lector hi reflexioni i reaccioni davant les injustícies.

En aquesta línia, l'any 1979 va sortir publicada una antologia de poemes de revolta feta pel mateix Brossa. Aplegava poemes de denúncia escrits, la majoria d'aquests, durant els anys del franquisme. Alguns havien estat prohibits, parcialment o del tot, d'altres publicats més o menys clandestinament. És un recull de poemes que permet conèixer el compromís polític de Brossa i el seu catalanisme. Toca diferents subtemes: Franco, l'Església, Catalunya, la mateixa poesia i l'actualitat política externa. Bordons (2001) creu que aquesta antologia és una lliçó d'història: la lluita d'un país per sortir del jou i la repressió, però alhora opina que és una síntesi de la poètica i l'estètica de Joan Brossa.

Així, podríem considerar que, al llarg de tota la seva trajectòria, la poesia serà la seva forma de lluita. Brossa sempre ha estat lligat a l'oposició i ha fet de les seves obres un compromís social. Bordons (2022) afirma que un dels trets més remarcables de tota la poesia de Brossa és el seu compromís polític, en la qual mostra de manera franca, oberta i transgressora els seus pensaments i les seves crítiques al context polític en el marc d'una Catalunya oprimida per la dictadura franquista. Així doncs, per a ell, experimentar amb poesia i lluitar per la llibertat són dos aspectes paral·lels del seu progressisme, que no es poden separar.

De fet, el compromís polític social de Brossa neix del seu interès per l'home i en tot el que és humà. Terry (2003) apunta que les relacions entre l'home i la naturalesa són un tema central en

l'obra brossiana en el sentit de partir de la idea d'un món unificat en què qualsevol cosa és capaç de ser transformada en qualsevol altra. És a dir, la poesia pot servir per canviar mons. Així, des de l'inici de la seva producció, les seves reflexions al voltant de l'home i la vida seran constants en la seva obra, primer d'una manera més filosòfica i, després, d'una forma més quotidiana i real. Manuel Sacristán (1970) ja va constatar aquest interès en el pròleg de *Poesia rasa*, en què deia que Brossa participa en la conquesta del real i humà. Efectivament, la temàtica més abundant en la seva primera etapa és la reflexió personal sobre la pròpia vida, la mort, el pas del temps, el país on viu, etc. La necessitat de coneixement de Brossa ha fet que cerqués la veritat arreu.

En aquest sentit, Marrugat (2009) assenyala que una de les intencions cabdals de Brossa és mostrar-nos la tramoia de l'art i la vida, i per això considera que resulta lògic que el poeta tracti el temps i l'espai com allò que són: com una experiència subjectiva i sempre relativa. És a dir, com una convenció. Encara més, indica que la concepció del temps i l'espai com a magnituds arbitràries és un punt clau de la poesia essencialista de Brossa des del primer moment. Així, el temps passa de veritat, però la manera de percebre'l és subjectiva i això pot donar peu a múltiples reflexions.

Respecte a la vida, Bordons (1988) apunta que la concepció que en té Brossa és la de joc, la de trànsit en què hi ha moltes coses a fer i a pensar. Per contra, la mort és una incògnita, que pot resoldre's en un plany o en una gran esperança. Brossa reflexiona sobre la vida i la mort, i creu que no cal capficar-s'hi. Considera que l'important és viure senzillament. Així, es pot afirmar que la seva visió sobre les coses de la vida és ben simple. El mateix passa amb la idea que té del món i de l'univers. Tot, simplement, és el que és. Aquesta és, per resumir, la filosofia vital de Brossa. Ho veiem, per exemple, en aquests versos:

– Explica'm, tu, què és el sol. – El sol.

Explica'm què és la lluna. – La lluna. [...]

Brossa (1965-66 / 1980, p. 274)

Pel que fa al tema de l'home, es dedueix el seu compromís amb la societat. Brossa lamenta l'opressió de tot ésser humà. L'home està per sobre dels ídols. De fet, per ell, el pedestal són les sa-

bates. És a dir, tots som iguals. No hi ha ningú que s'enlairi per sobre de la resta. I considera que, dins de cada persona, hi ha una multiplicitat d'éssers, com passava amb Fregoli, artista italià que triomfà amb espectacles de transformisme a principis del segle xx. Per això, una finalitat important en la vida de l'home és la de conèixer-se a si mateix.

Aquestes han estat sempre les seves idees sobre l'home i la vida. Potser per això ha valorat tant les filosofies orientals, darrere de les quals hi ha sempre una valoració de la senzillesa de l'home. Gimferrer (1973, p. 9) afirma que:

Brossa actua per condensació i eliminació d'elements: per concentració d'intensitat, en darrer terme. Cap transcendentalització i, alhora, la transcendentalització màxima: l'instant fugitiu es fa immòbil, el fet quotidià esdevé misteriós o màgic en isolar-lo i unes simples paraules de joia substitueixen odes i invocacions.

Si bé a Brossa li interessaven les religions no occidentals, des de sempre ha considerat la religió com a opi del poble. Tanmateix, London (2010) apunta que les crítiques antireligioses de Brossa van dirigides contra el catolicisme institucional i els seus representants, no contra la religió. Així, als anys cinquanta escriurà poemes d'atac a la religió catòlica perquè considera que anava lligada al règim franquista. És a dir, en especial critica el lligam del poder amb l'Església. El poeta denuncia la riquesa del Vaticà en contrast amb la situació dels pobres. A més, considera que durant molts anys va exercir una força repressiva entre la població.

Segons afirma Bordons (1988), Brossa considera que la religió catòlica està basada en mites que no li són propis i que ja existien anteriorment. N'és una mostra la celebració de les grans festivitats que es fan coincidir amb els solsticis. Denunciant això, Brossa arriba a la desmitificació total de les creences de la nostra societat tradicional. El que li interessa a ell, com s'ha dit, és l'home i, per a Brossa, Déu i, encara més, els muntatges que la religió catòlica ha fet entorn d'aquesta idea són un impediment per a l'assoliment de la llibertat de l'ésser humà. Cosa que també s'observa en la seva concepció de l'amor. Bordons (2021) afirma que el poeta vol superar les contradiccions de l'amor i anar a la seva essència en un marc natural. És a dir, veu l'amor com una unió lliure.

Un altre tema que trobem en les seves produccions és el de la natura. Aquesta sempre ha tingut força importància per a Brossa. Molts dels seus elements han estat usats constantment com a símbols, Terry (2003, p. 65) apunta, per exemple, «bosc» com a equivalent de «llibertat», o «barca» entesa com a «casa» o la mateixa vida. Així, per a Brossa, la natura ha estat més un element lingüístic que no pas un tema per ella mateixa. I sempre la presenta lligada a l'home i la seva llibertat.

Lligada amb la natura, la concepció de l'amor és una altra temàtica que cal destacar en la seva obra, perquè sovint apareix l'estimada identificada amb la natura en els seus poemes. I la natura li serveix de consol per curar les ferides provocades per l'amor. El mateix Brossa explica (a Permanyer, 1999) que dos dels seus llibres, *Cant* i *Festa*, van néixer motivats per l'atracció que sentia per l'actriu Julieta Serrano, i confessa que el va atraure més la dona que l'actriu i que només es va sentir correspost a mitges. Així, en aquests poemaris hi podem veure l'associació de l'amor amb la natura que comentàvem. En són un exemple els versos següents:

[...] Un ram de roques i uns ulls d'aigua encesa,

Subtil frontera, via que precisa.

Brossa (1954 / 1990, p. 185)

Totes aquestes temàtiques conflueixen i es posen de manifest en la concepció poètica de l'autor. La poesia és la seva particular arma per lluitar, i així ho expressa en més d'una ocasió. Bordons (1988) constata que la funció de la poesia per a Brossa és reflectir la realitat del carrer, estar plena de vida, ser senzilla i, per damunt de tot, ser signe de llibertat perquè, com deien els surrealistes, la poesia pot «canviar el món». Per això, la poesia és una arma, com suggereix en el poema visual en què ajunta el mot *poesia* amb un revòlver. La mateixa autora hi afegeix que la poesia és arma, la poesia és vida, la poesia és joc, la poesia és transformació i la poesia és participació. Aquestes són les idees de Brossa respecte a la poesia, idees que ha posat en pràctica al llarg de tota la seva producció i, a més, les ha anat manifestant en els mateixos poemes perquè servissin d'orientació al lector, destaca Bordons.

I, de fet, són idees que compartim per a l'educació, ja queensem que l'educació ha de contribuir a fer un món millor. És a dir,

s'ha d'educar en la transformació, en la participació, en la llibertat, des de la senzillesa i del gaudi per aprendre. No podem concebre una educació que no parli de l'ésser humà i de la realitat que l'envolta des d'una perspectiva compromesa socialment, talment com la poesia de Brossa. Així, pretenem enfocar les seqüències didàctiques que presentem des d'aquest paradigma de qüestionar-ho tot, d'experimentació, de dimensió social, de reflexió i esperit crític, perquè tenim ben present que la seva poesia, ens indica Bordons (2023, p. 17), no només provoca sorpreses al lector i el fa relacionar coses i anar amunt i avall per crear un significat, sinó que el converteix en un autèntic intèrpret.

Índex

Pròleg: Jordi Clopés i paraula de Brossa	11
1. Justificació.	13
2. Joan Brossa, el poeta total.	15
3. L'educació segons Joan Brossa	23
4. Antecedents didàctics sobre l'obra de Brossa a secundària i batxillerat	27
5. El pensament crític: del vers al raonament	31
6. Metodologia per al desenvolupament dels itineraris didàctics	35
7. Criteris per a l'elaboració dels itineraris didàctics	37
8. Pauta d'avaluació de l'exposició oral	43
9. Els itineraris didàctics.	45
9.1. Llengua	45
9.1.1. Cartell.	45
9.1.2. Textos.	46
9.1.3. Sentències.	49
9.1.4. Activitat de síntesi	51
9.2. Consum.	52
9.2.1. Cartell	52
9.2.2. Textos.	53
9.2.3. Sentències.	57
9.2.4. Activitat de síntesi	60
9.3. Poder.	61
9.3.1. Poema objecte.	61
9.3.2. Textos.	62
9.3.3. Sentències.	68
9.3.4. Activitat de síntesi	70
9.4. Educació	73
9.4.1. Poema corpori.	73
9.4.2. Textos.	74
9.4.3. Sentències.	78
9.4.4. Activitat de síntesi	80

9.5. Amor	84
9.5.1. Poema visual	84
9.5.2. Textos	85
9.5.3. Sentències	89
9.5.4. Activitat de síntesi	92
9.6. Existència	93
9.6.1. Poema visual	93
9.6.2. Textos	94
9.6.3. Sentències	97
9.6.4. Activitat de síntesi	100
9.7. Paisatge	101
9.7.1. Poema corpori	101
9.7.2. Textos	103
9.7.3. Sentències	107
9.7.4. Activitat de síntesi	110
Referències bibliogràfiques	113
Epíleg: Quan el poema ens ensenya a mirar	117
Agraïments	121

RECURSOS EDUCATIUS

ALTRES TÍTOLS PUBLICATS

Privilege Walk. Una eina socioeducativa per reflexionar sobre gènere, capacitats i salut mental

Júlia Martín Badia,
Núria Sara Miras Boronat

El coronavirus és verd! Imaginaris de la pandèmia. La construcció d'un discurs científic en la població infantil i juvenil a través dels mots

Rosa Estopà (coord.)

Ens estrenem a l'escola bressol. Guia dialogada per a les famílies

Manel Güell Barceló,
Marta Balsach Solé

Motricitat i cognició. Guia pràctica per dissenyar activitats amb repercussions cognitives a l'Educació Física de l'etapa de Primària

Albert Batalla Flores,
Marc Guillem Molins

Viure i créixer amb ceguesa o baixa visió. Estratègies d'aprenentatge, autonomia i educació per a la inclusió escolar, familiar i social

Miquel Albert Soler Martí

Paraula de Brossa

Poesia i pensament crític a l'aula

Aquest llibre convida a explorar la poesia com a espai de reflexió, de joc i de mirada crítica. S'hi presenten set itineraris didàctics dissenyats per portar l'obra de Joan Brossa a l'aula i fer-la dialogar amb el món contemporani des de l'experiència dels alumnes. Cada proposta combina la lectura poètica amb l'anàlisi, la creació i el debat, fomentant el desenvolupament del pensament crític i la capacitat d'interpretar la realitat amb una mirada activa, creativa i compromesa. Una eina per a docents de secundària i batxillerat que volen apropar la poesia als joves des d'una pedagogia significativa, oberta i transformadora.

Si voleu més informació o
adquirir el llibre adreceu-vos a:

octaedro.com - octaedro.cat

**RECURSOS
EDUCATIUS**

Octaedro
Editorial

